

IWONA JÓŹWIAK
Warmińsko-Mazurski
Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
ORCID [0000-0002-1803-5901](https://orcid.org/0000-0002-1803-5901)

NAUCZYCIEL W CZASACH PANDEMII. DOSKONALENIE ZAWODOWE NAUCZYCIELI HISTORII NA PRZYKŁADZIE WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO OŚRODKA DOSKONALENIA NAUCZYCIELI W OLSZTYNIE

A TEACHER DURING A PANDEMIC. TRAINING OF HISTORY TEACHERS ON THE EXAMPLE OF THE WARMIAN-MASURIAN TRAINING CENTER FOR TEACHERS IN OLSZTYN

ABSTRAKT: Pandemia COVID-19 jest typowym wyzwaniem adaptacyjnym i transformacyjnym, na temat którego nie powstał żaden poradnik. Liderzy edukacji i metodolodzy historii muszą szybko zaplanować działania i dostosować się do aktualnej sytuacji pandemicznej. W artykule omówiono potrzeby i odpowiedzi edukacyjne dla nauczycieli historii na Warmii i Mazurach w czasie pandemii w latach 2020–2021.

SŁOWA KLUCZOWE: edukacja na Warmii i Mazurach podczas pandemii, wyzwania edukacyjne

ABSTRACT: For educators, the COVID-19 pandemic is a quintessential adaptive and transformative challenge, one for which no guidebook providing appropriate responses exists. Education leaders and history educators must swiftly design responses – and with specific contexts in mind – as the pandemic runs its course. This article discusses the educational needs and responses for history teachers in Warmian-Masurian regions.

KEYWORDS: education in Warmian-Masurian regions during pandemic (2020–2021), education challenges

System oświatowy, aby działać efektywnie, musi mieć zapewnioną stabilizację, być przewidywalny i bezpieczny. Sytuacja epidemiczna, której początek

sięga marca 2020 roku, z pewnością należy do wyjątkowych okresów w historii edukacji, a takie okresy mają to do siebie, że uwypuklają problemy i bolączki, z którymi boryka się dany system. Epidemia uprzytomniła nam wszystkim, jak dalece szkoły nie są gotowe na taką ewentualność. Na pierwszym froncie tej nierównej walki o edukację w czasach pandemii postawiono nauczyciela. Po początkowej stagnacji, czasie wyczekiwania, a w najlepszym razie oddolnych działań samych pedagogów, pojawił się cały wachlarz oczekiwań, pomysłów – i co najważniejsze, nastąpił czas wzmożonej sprawozdawczości, którą zarzucono polskich pedagogów. Nauczyciele odnosili wrażenie, że muszą przede wszystkim udokumentować swoją pracę, udowodnić, że w ogóle pracują. Nie zastanawiano się, czy i jak ów nauczyciel jest przygotowany do podjęcia pracy zdalnej, jak miałyby być zorganizowana i skąd miałyby pochodzić np. narzędzia do jej prowadzenia. Nic zatem dziwnego, że wśród tej grupy zawodowej zrodziły się obawy w związku z zupełnie innym charakterem świadczenia pracy, przygotowaniem zajęć w tych szczególnych warunkach, czy nie mniej ważnym, a bardziej ogólnym aspektem – kondycją psychiczną nauczycieli (często złą – pojawiał się lęk, a nawet depresja). Nie podejmujemy się w poniższym artykule oceny przygotowania placówek do pracy w warunkach pandemii. Szkoły dowolnie obierały strategię postępowania. Większość zaczęła stosować platformy cyfrowe m.in. MS Teams, Cisco Webex czy Zoom. Ogromna większość nauczycieli pracowała z domu, na własnym sprzęcie, opłacając koszty internetu i prądu, a także ucząc się nierzadko od własnych dzieci, jak obsługiwać owe platformy. Po roku zdalnych lekcji można już podjąć się prób oceny wypracowanych procedur działania.

Dla wielu nauczycieli rok 2020 to najgorszy rok w całym ich zawodowym życiu, niezależnie od stażu pracy. Epidemia SARS-CoV2 spowodowała zamknięcie szkół na długi czas. Odtąd zamiast szkolnej ławki i tablicy narzędzia pracy stanowiły laptop, kamera i klawiatura. W tej nowej rzeczywistości nauka przeniosła się do internetu i trzeba było z dnia na dzień w niej się odnaleźć. Dynamiczna sytuacja w oświacie wymusiła podejmowanie innowacyjnych działań także przez ośrodki doskonalenia nauczycieli. Sprawą nadrzędną stało się wsparcie nauczycieli w tym trudnym okresie, a wyzwanie okazało się ogromne. Poniższy artykuł ma na celu zaprezentowanie działań skierowanych w tym okresie do nauczycieli historii przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie (W-M ODN).

Pierwszą formą wsparcia nauczycieli, jeszcze wiosną 2020 roku, było otwarcie forum dyskusyjnego. Funkcjonowało ono w ramach działającej sieci współpracy „Regionalizm – patriotyzm jutra”. To właśnie za jego pośrednictwem nauczyciele zaczęli wymieniać się informacjami, jak działają ich placówki, jak wygląda nauczanie i czym się inspirować w swojej pracy. Dzieleno się dobrymi praktykami i przesyłano adresy stron internetowych, na których można było znaleźć gotowe rozwiązania metodyczne czy cyfrowe scenariusze zajęć. Na platformie olsztyńskiego Ośrodka doradczyni metodyczna w zakresie historii zamieściła także swoje scenariusze zajęć cyfrowych dla chętnych¹. Powstała mała biblioteczka opracowań i publikacji pomocnych w czasie zdalnej pracy. Równie szybko okazało się jednak, że mimo ustawicznej pracy z komputerem nauczyciele nie chcą rezygnować z oferty szkoleń czy wykładów, nawet jeśli miałyby one odbywać się również online. Przygotowano więc propozycje takich działań, co więcej – okazało się, że liczba nauczycieli na tych szkoleniach znacznie przekraczała tę z czasów zajęć stacjonarnych. Możliwość wzięcia udziału w szkoleniu bez opuszczania fotela, bez konieczności martwienia się, czy zdąży się na ostatni pociąg do domu miała swoje zalety. Wkrótce ze szkoleń zaczęli korzystać nauczyciele mieszkający w różnych miastach Polski. Najbardziej widoczne było to w przypadku szkolenia „Uczeń z doświadczeniem migracji w polskiej szkole”, gdzie blisko połowa uczestników pochodziła spoza obszaru województwa warmińsko-mazurskiego, głównie z Trójmiasta, ale także z Lublina czy Konina. Samo zagadnienie ucznia migrującego jest coraz ważniejszym tematem w pracy współczesnego nauczyciela. Europa przeżywa poważny kryzys humanitarny i migracyjny. Setki tysięcy uchodźców i imigrantów poszukują azylu i bezpieczeństwa na Starym Kontynencie, uciekając przed wojną, prześladowaniami czy głodem. Na to nakłada się dodatkowo obraz ludzi migrujących za pracą w obrębie jednego kontynentu. Migracje jawią się jako prawdziwe wyzwanie dla polityki oświatowej państwa polskiego. Już od końca lat 90. Zaczął zyskiwać na znaczeniu problem obecności w polskich szkołach dzieci o rodowodzie imigracyjnym, jednak w ostatnich latach przed trudnym zadaniem stanęło już naprawdę wiele polskich szkół. Na Warmii i Mazurach szkoła ma w swoich ławach (lub aktualnie przed komputerami)

¹ Były to między innymi cyfrowe scenariusze lekcji o średniowieczu i policji w okresie międzywojennym, <https://www.cyfrowewm.pl/s/16/scenariusze-lekcji-o-sredniowieczu> [dostęp 28.04.2021]; <https://przystanekhistoria.pl/pa2/biblioteka-cyfrowa/teki-edukacyjne/61038,Policja-Panstwowa-1919-1939.html?search=864523979> [dostęp 28.04.2021].

najczęściej dzieci ukraińskie albo powracające z polskimi rodzicami z emigracji zarobkowej. Tymczasem raport NIK z 2020 roku² pokazał, że polski system edukacyjny jest kompletnie nieprzygotowany do kształcenia dzieci z doświadczeniem migracji. Problemów nastręcza zwłaszcza kształcenie dzieci pochodzących z odmiennych kręgów kulturowych. Pomóc szkołom próbuje m.in. Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE) proponując szereg szkoleń dla nauczycieli. Doradczyni W-M ODN została koordynatorką regionalną ORE w zakresie wspomnianej tematyki i stąd w ofercie pojawiły się szkolenia z tego zakresu. Skierowane są do zainteresowanych nauczycieli - nie brakuje wśród nich nauczycieli historii, dla których sama geneza zjawiska czy uwarunkowania kulturowe bywają często bardziej zrozumiałe. Na zajęciach poruszane są m.in. zagadnienia dotyczące sytuacji prawnej ucznia migrującego, tworzonych w szkołach procedur, zespołów wsparcia edukacyjnego czy diagnozy i metod pracy. Omawiane są dostępne podręczniki i narzędzia diagnozy czy zagadnienia z pogranicza psychologii kulturowej.

Wakacje w 2020 roku przyniosły czas odpężenia i wiary, że od września wszystko wróci do normy. Kolejny warsztat w ramach projektu MEN – IPN „Korzenie totalitaryzmu” odbył się 28 sierpnia już w formie stacjonarnej. Projekt realizowany był w kilkunastu miastach Polski i koncentrował się na genezie dwóch XX-wiecznych zbrodniczych systemów: komunizmu i nazizmu. Celem warsztatów było wsparcie merytoryczne i metodyczne dla nauczycieli, ułatwiające im prowadzenie edukacji w zakresie tych trudnych tematów w szkołach średnich i dwóch ostatnich klasach szkoły podstawowej. Pedagodzy mieli szansę zapoznać się z ciekawymi tekstami źródłowymi, materiałem ikonograficznym i multimediami, które ułatwiają i uatrakcyjnijają pracę z młodzieżą oraz mogą przydać się w trakcie nauczania zdalnego. Zajęcia poprowadzili prof. Karol Sacewicz (IPN), Michał Ostapiuk (IPN), Dawid Zagził (IPN) oraz Iwona Jóźwiak (W-M ODN). W związku z zagrożeniem epidemiologicznym uczestnicy warsztatów zostali jednak podzieleni na dwie małe grupy i brali udział w szkoleniu w odrębnych salach. Każdy z nich otrzymał tekę edukacyjną IPN – „Operacja polska NKWD 1937–1938”. Materiały IPN poświęcone są losom Polaków w bolszewickiej Rosji i w ZSRS do 1939 roku, w tym jednej z największych sowieckich zbrodni na Polakach, czyli operacji polskiej NKWD, przeprowadzonej w latach 1937–1938. Teeka edukacyjna składa się z trzech części:

² NIK o kształceniu dzieci cudzoziemców i obywateli polskich powracających do kraju [raport z 2 września 2020 r.], <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/ksztalcenie-dzieci-cudzoziemcow-i-powracajacych-do-kraju.html> [dostęp 02.05.2021].

materiałów dla nauczyciela, materiałów dla ucznia i kart pracy. Integralną jej częścią jest płyta CD. Sierpniowe spotkanie kończyło projekt rozpoczęty na początku roku, zatem uczestnicy otrzymali stosowne certyfikaty oraz zaświadczenia.

Niejako wykorzystując piękną aurę i możliwość spotkań stacjonarnych, chociaż z zachowaniem zasad reżimu sanitarnego, 12 września odbyły się warsztaty terenowe „W drogę – szlakiem szkół polskich na Warmii”. Hasło wykorzystywało motyw drogi i tym samym nawiązywało do Europejskich Dni Dziedzictwa Narodowego (EDDN), których tematem przewodnim w roku 2020 była właśnie „Moja droga”. Europejskie Dni Dziedzictwa Narodowego to wspólna inicjatywa Unii Europejskiej i Rady Europy, która ma na celu promocję lokalnych zabytków, kultury i tradycji. Polska aktywnie uczestniczy w obchodach od 1993 roku. Każdego roku przyłączają się nowe podmioty – nie tylko instytucje państwowe i jednostki samorządu terytorialnego, ale i organizacje pozarządowe czy lokalne stowarzyszenia, a liczba uczestników stale rośnie. Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli również angażuje się w przedsięwzięcie. Celem wspomnianych warsztatów było przypomnienie bohaterskich losów oświatowych działaczy polskich na Warmii w okresie międzywojennym, a także odkrywanie turystycznych szlaków łączących zabytki i miejsca będące świadectwem ważnych wydarzeń historycznych regionu. W 1928 roku rząd pruski przyjął „Ordynację dotyczącą uregulowania szkolnictwa dla mniejszości polskiej na terenie pruskiego kraju związkowego „Ordnung zur Regelung des Schulwesens für die polnische Minderheit”³ (i dzięki temu możliwe stało się zakładanie i prowadzenie prywatnych szkół z polskim językiem nauczania m.in. w Prusach Wschodnich)⁴. W latach 1929–1939 powstało i w różnym okresie istniało na Warmii 15 szkół. W kwietniu 1929 roku zaczęły działać placówki w Gietrzwałdzie, Chabrowie, Nowej Kaletce i Szafaldzie (Unieszewie). Szkoły w Jarotach, Lesznie, Skajbotach, Stanclewie, Pluskach, Purdzie, Wymoju i Worytach powstały w 1930, w Brąswaldzie i Giławach w 1931, a w Olsztynie dopiero w 1934 roku. Polskie szkoły w Prusach Wschodnich były swoistym znakiem czasu, odpowiedzią na odzyskanie niepodległości przez Polskę po 123 latach zaborów. Chociaż przegrany plebiscyt zaprzepaścił szansę na stały powrót polskości na tę ziemię, szkoły w namacalny sposób kształtowały

³ *Leksykon Polactwa w Niemczech*, wyd. fototypiczne pierwodruku z 1939 r., Warszawa-Wrocław 1973, s. 557–559.

⁴ Należy pamiętać, że ordynacja obowiązywała na terenie całych Prus (Wielkopolska, Górny Śląsk, Prusy Wschodnie).

rzeczywistość regionu i choć musiały podlegać logice dokonywanych przemian, niosły nadzieję i wymierzały rytm życia w miejscach, gdzie działały. W warsztatach wzięło udział 26 nauczycieli, głównie historii, ale też pedagogów innych specjalności po prostu zainteresowanych dziedzictwem historycznym Warmii. Uczestnicy poznali przeszłość polskich szkół odwiedzając miejsca, w których się one mieściły – w Olsztynie, Jarotach, Nowej Kaletce, Purdzie, Pluskach, Unieszewie i Gietrzwałdzie. Rozmawiano także o tym, jak połączyć historię szkół polskich na Warmii ze współczesną podstawą programową. Doradczyni Ośrodka zaproponowała scenariusz zajęć o tej tematyce i materiały pomocnicze, które zostały później udostępnione w sieci współpracy „Dziedzictwo historyczne i przyrodnicze mojego regionu”. Sieć prowadzi na platformie Moodle W-M ODN Alicja Szarzyńska (kierownik Olsztyńskiego Centrum Edukacji Ekologicznej oraz konsultant w dziedzinie geografii w W-M ODN) i Iwona Jóźwiak, organizatorki warsztatów. Tydzień później, 19 września, także w ramach obchodów EDDN, obie inicjatorki poprzedniego przedsięwzięcia przy współpracy z Pracownią Aktywności Obywatelskiej i Dokumentacji Dziedzictwa w Ostródzie (dr Wiesław Skrobot) zaproponowały warsztat terenowy pt. „Drwęck – źródła, drogi, rozdroża”. Uczestnikami warsztatów byli nauczyciele historii i geografii z województwa warmińsko-mazurskiego. Tym razem jako cel wyprawy wybrano Drwęck w powiecie olsztyńskim, ponieważ w okolicy tej wsi znajdują się miejsca szczególnie ważne z przyrodniczego, historycznego i kulturowego punktu widzenia. Przewodnikiem został W. Skrobot. Wyprawa zaczynała się w okolicy, gdzie jedna z ważniejszych rzek regionu Warmii i Mazur – Drwęca – ma swoje źródło. W pobliżu znajduje się ponadto interesujący krajobrazowo cmentarz z okresu I wojny światowej, co może być niewątpliwie miejscem refleksji nad wspólnym dziedzictwem przeszłych i obecnych mieszkańców tych ziem. Z kolei w bagnach rozlewisk rzeki Drwęcy w lipcu 1939 roku podczas kopania torfu dokonano odkrycia jedynej w naszym regionie mumii bagiennej, która do 1945 roku eksponowana była w królewieckim Prussia-Museum. Znalezione zwłok trzynastoletniej dziewczynki pochowanej rytualnie ponad 2500 lat temu w rozlewiskach Drwęcy to przykład najstarszego źródła odnoszącego się do kultury ludów zamieszkujących przed wiekami okolice Drwęcka⁵. Po opuszczeniu Drwęcka uczestnicy odwiedzili jeszcze wieś Zybułtowo na szlaku do Wzgórz Dylewskich. Tu obejrzeni dawny pomnik poległych w I wojnie światowej, który

⁵ *Mumia z Drwęcka* [hasło], zob. http://encyklopedia.warmia.mazury.pl/index.php/Mumia_z_Drwęcka [dostęp 07.05.2021].

został przekształcony w 1986 roku w niepodległościowy kamień pamiątkowy. W trakcie warsztatów nauczyciele postanowili spontanicznie zatrzymać się przy kaplicy pobitewnej na Polach Grunwaldzkich. Ostatnim etapem warsztatów było obejrzenie kamienia plebiscytowego z 1920 roku w Lesie Dylewskim koło osady leśnej Miejska Wola, gdzie z inicjatywy jednej z uczestniczek warsztatów wszyscy podjęli się uporządkowania zdewastowanego przez poszukiwaczy skarbów stosu kamieni, na którym ustawiony był kamień plebiscytowy.

W obliczu pogarszającej się sytuacji pandemicznej, która groziła ponownym zamknięciem szkół, postanowiliśmy zaproponować nauczycielom zajęcia „ZaTIKowana historia”, aby skuteczniej radzili sobie w obszarze zdalnego nauczania. Już 13 października 2020 roku w małej grupie, znowu z zachowaniem wszelkich obostrzeń, nauczyciele mogli przekonać się, że platforma edukacyjna Meridian Prime to wygodne i nowoczesne narzędzie do pracy z mapami na lekcjach historii. Można dzięki niej korzystać ze sprawdzonej bazy materiałów dydaktycznych, tworzyć własne zadania z interaktywnymi mapami oraz oszczędzać czas, łatwo i szybko przygotowując prezentacje i ciekawe zadania dla uczniów. Były to ostatnie warsztaty stacjonarne w 2020 roku. Kolejne – „Gody, czyli Boże Narodzenie na dawnej Warmii” – musiały przybrać już formę online.

Nauczycielom historii zaproponowano też cały cykl spotkań związanych z wyzwaniem, które stanęły przed nimi w ich codziennej pracy w czasie pandemii. W grudniu 2020 roku rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki zmieniono zasady egzaminu maturalnego z historii w roku szkolnym 2020/2021⁶. Został on przeprowadzony na podstawie wymagań egzaminacyjnych zawartych w dołączonych do tego rozporządzenia załącznikach. Zmniejszono zakres wymagań ogólnych i szczegółowych określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, według których odbywał się egzamin maturalny w poprzednich latach. W lutym 2021 roku zaproponowano także warsztaty nauczycielom szkół podstawowych w związku z egzaminem ósmoklasisty – „Relacje między podstawą programową a nowym informatorem o egzaminie ósmoklasisty z historii w kontekście egzaminu zewnętrznego”. Udział wzięło w pierwszym szkoleniu ponad 50, a w drugim blisko 30 uczestników; kolejna grupa oczekiwała na następny termin.

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 16 grudnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Dz.U. 2020, poz. 2314.

Zagadnienia związane z egzaminem ósmoklasisty wydawały się istotne dla praktyki szkolnej, gdyż zgodnie z planem wprowadzonym jeszcze przez minister Annę Zalewską uczniowie w 2022 roku mieli wybrać na egzaminie jeden przedmiot spośród następujących: biologii chemii, fizyki, geografii lub historii. Dlatego warsztaty cieszyły się sporym zainteresowaniem i planowano kolejne edycje. Tymczasem w kwietniu 2021 roku minister edukacji i nauki Przemysław Czarnek poinformował, że czwarty egzamin zostaje odroczony do 2024 roku.⁷ Teoretycznie pedagodzy zyskali więcej czasu, aby lepiej przygotować uczniów. Nieoczekiwanie jednak decyzja ministra w sprawie odroczenia czwartego egzaminu dla ośmioklasistów spowodowała, że praktycznie zniknęło zainteresowanie nie tylko tą formą szkolenia, ale także egzaminem maturalnym z historii w formule 2023. Przeprowadzona w tym zakresie diagnoza wykazała, że nauczyciele wolą poczekać ze szkoleniami, gdyż nie mają pewności co do trwałości obowiązujących zasad. W związku z tym zmieniono ofertę i zaproponowano nowe szkolenia. Jednym z marcowych było spotkanie zorganizowane przy pomocy wydawnictwa MAC Edukacja z dr Anitą Garbat, pracownikiem Uniwersytetu im. Jana Kochanowskiego w Kielcach – „Emocje i pamięć w edukacji historycznej”, na które zgłosiło się 62 nauczycieli. Kolejna propozycja, którą złożono nauczycielom zgodnie z ich sugestiami, to szkolenie „Praca ze źródłem ikonograficznym na lekcjach historii. Dzieła Mistrza Jana Matejki”, które poprowadziła doradczyni I. Jóźwiak.

Na Warmii i Mazurach i Powiślu rok 2020 stanowił datę szczególną, ponieważ 11 lipca tego roku minęło 100 lat od przeprowadzenia na tym terenie plebiscytu. Celem głosowania było ustalenie przynależności terytorialnej tych obszarów do Polski lub Niemiec. W jego wyniku w granicach Rzeczypospolitej znalazły się z terenu dzisiejszego województwa warmińsko-mazurskiego tylko wsie Groszki, Czerlin, Lubstynek i Napromek. Z okazji rocznicy odbyło się wiele uroczystości zarówno centralnych, jak i w regionie. Brały w nich udział lokalne szkoły, a nauczyciele na stronie sieci „Regionalizm – patriotyzm jutra” dzielili się dobrymi praktykami, inspirujących innych. Nie mogło zatem zabraknąć tego tematu w ofercie skierowanej do nauczycieli regionu. Obchody jubileuszowe trwały niemal cały trudny rok 2020, a ich zakończenie miało miejsce w marcu roku kolejnego. W ramach projektu „Ruch polski na Warmii i Mazurach w okresie międzywojennym”

⁷ A. Kwiatkowska, *Czarnek o maturach i egzaminach ósmoklasisty. Podnoszenie wymagań przesunięte*, <https://wyborcza.pl/7,75398,27003328,konferencja-prasowa-ministra-czarnka-co-dalej-z-egzaminami.html> [dostęp 30.04.2021].

odbywały się wykłady, konkursy tematyczne skierowane do uczniów i nauczycieli oraz warsztaty. Jednym z działań była wideokonferencja „Dziedzictwo kulturowe małej ojczyzny – Warmia i Mazury. Plebiscyt 1920 – pamięć czy kult?”, która odbyła się 21 listopada 2020 roku. W spotkaniu wzięło udział 41 nauczycieli z województwa warmińsko-mazurskiego. Program webinaru składał się z dwóch paneli. Panel edukacyjny poprowadził W. Skrobot, który wygłosił wykład „Plebiscyt 1920 – pamięć czy kult?”, przybliżając uczestnikom tematykę plebiscytu na Warmii i Mazurach. W ramach drugiego panelu, poświęconego dobrym praktykom, wystąpili już nauczyciele historii oraz osoby z gminy Rybno interesujące się dziedzictwem historycznym swojej małej ojczyzny. W prezentacjach pokazali działania z zakresu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w swoich placówkach edukacyjnych. Doradczyni I. Józwiak zachęcała nauczycieli do korzystania w pracy pedagogicznej z podręcznika *Dziedzictwo ziem pruskich. Dzieje i kultura Warmii i Mazur*, do którego napisała scenariusze zajęć połączone z interaktywnymi zadaniami dla dzieci i młodzieży. Co warto podkreślić, uczestnicy wideokonferencji zwrócili uwagę na przydatność szkoleń w poznawaniu ich małej ojczyzny. Jest to zadanie tym ważniejsze, że w kontekście przeprowadzanych po 1999 roku reform oświatowych i rezygnacji ze ścieżek edukacyjnych (w tym regionalnej) faktycznie zmarginalizowano w szkołach polskich problematykę regionalną. Wychodząc naprzeciw potrzebom nauczycieli, kolejne spotkanie o tematyce plebiscytowej zostało pomyślane tak, aby wyposażyć ich w pomocne narzędzia dydaktyczne, które ułatwią i zachęcą do uwzględniania w swojej pracy zagadnień regionalizmu. W tym właśnie celu powstały scenariusze zajęć w formie cyfrowej, co wydaje się konieczne, jeśli wziąć pod uwagę otaczającą nas rzeczywistość. W marcu 2021 roku doradczyni metodyczna i współautorka (Iwona Józwiak) zaprezentowała oraz omówiła scenariusz lekcji online poświęconej plebiscytowi, który powstał przy współpracy Instytutu Północnego w Olsztynie, Pracowni Wydawniczej „Elset” i W-M ODN⁸. Został on udostępniony w Internecie, a nauczyciele mogli go pobrać i wykorzystać w pracy z uczniami. Chęć udziału tylko w pierwszych warsztatach zgłosiło aż 73 nauczycieli z województwa warmińsko-mazurskiego.

⁸ Cyfrowe lekcje historii, <https://drive.google.com/drive/folders/1umbQULyg-d-ewpHVyuGLHtd2VL-KyjTI?usp=sharing> [dostęp 28.05.2021]; <https://e-wmodn.pl/moodle/course/view.php?id=52> [dostęp 28.05.2021]. Dostęp możliwy był dla zalogowanych użytkowników Platformy Edukacyjnej W-M ODN.

Kolejnym przedsięwzięciem o tematyce regionalnej, zaplanowanym na czerwiec 2021 roku, było szkolenie na temat historii i współczesności największego jeńckiego obozu na Mazurach – Stalag IB Hohenstein. W latach 1939–1945 więziono tam kilkaset tysięcy jeńców z całej Europy. Organizatorzy przedsięwzięcia wspólnie z uczestnikami zastanawiali się, czy wśród żyjących na Warmii i Mazurach ludzi pozostała jakaś pamięć o tym miejscu oraz czy idea mająca na celu godne uczczenie jeńców wojennych ma szansę realizacji? Na szkoleniu wystąpił historyk i autor książki poświęconej obozowi w Hohenstein – Bogumił Kuźniewski. Uczestniczyli w nim również Barbara Świąciecka i inni pracownicy Teatru im. Stefana Jaracza w Olsztynie, dzięki którym powstał reportaż o tym miejscu. Na tydzień przed zakończeniem naboru zapisało się blisko 90 osób zainteresowanych tematem, a swój akces potwierdziły również osoby zajmujące się w różnym wymiarze tematyką dziedzictwa kulturowego regionu w Urzędzie Wojewódzkim, Instytucie Pamięci Narodowej czy Urzędzie Marszałkowskim. Spotkanie zapoczątkowało nowy, jesienny cykl warsztatów regionalnych, realizowany we współpracy W-M ODN z Teatrem im. S. Jaracza. Planowano, nawiązując do twórczości Melchiora Wańkowicza, wyruszyć tropami Smętka. *Na tropach Smętka* to także spektakl grany przez olsztyński Teatr im. S. Jaracza. Teatr zaproponował nauczycielom 29 i 30 maja 2021 roku możliwość obejrzenia inscenizacji tego tak ważnego dla regionu reportażu z podróży M. Wańkowicza po Prusach Wschodnich w latach 30. Podróż ta była niejako pretekstem dla refleksji autora o trudnym dziedzictwie tych ziem – od czasów krzyżackich po hitlerowskie. Do zagadnień związanych z ludnością rodzimą⁹ nawiązuje także jedna z ostatnich czerwcowych propozycji – projekt „Polak – Warmiak, dwaj sąsiedzi – Polok – Warmijok, dwa sósiojdy”. To zadanie dotyczące dokumentacji i udostępniania unikalnych zjawisk z zakresu dziedzictwa kultury ludowej Warmii i Mazur, ze szczególnym uwzględnieniem gwary warmińskiej, sztuki i rękodzieła ludowego, obrzędowości i obyczajowości. Projekt ma też pozwolić na zebranie i stworzenie dokumentacji przedsięwzięć zarówno utrwalających niematerialne dziedzictwo regionalne, jak animujących przekaz tradycyjnych kompetencji kulturowych w zakresie kultury ludowej. Kilkundniowe zajęcia odbyły się zarówno w formule online, jak i stacjonarnie. Do udziału w projekcie zgłosiło się 63 nauczycieli.

⁹ Ludnością rodzimą nazywamy mieszkańców Warmii i Mazur sprzed 1945 r., którzy zdecydowali się zostać na tych ziemiach po zakończeniu II wojny światowej i w wyniku zmiany granic znaleźli się w państwie polskim; czasem określani są także jako ludność rdzenna czy autochtoniczna.

Doświadczenia wyniesione z ostatnich miesięcy pracy zdalnej pokazały, że platformy komunikacyjne mogą być nie tylko doskonałym narzędziem do nauczania, ale też nowym, niewykorzystanym przedtem w takim stopniu kanałem bezpośredniego kontaktu z uczestnikami szkoleń. W tej czy innej formie zdalna oferta szkoleniowa pozostanie z nami na dobre. Zdalne szkolenie nauczycieli oczywiste mankamenty, ale nieoczekiwanie zdaje się również nieść nowe możliwości. Nie wymaga już pokonywania wielu kilometrów do miejsca spotkania, nie pochłania środków finansowych i czasu, umożliwia przeprowadzenie spotkania dla dużo większej liczby zainteresowanych przy znikomych kosztach. Naturalnie nie zastąpi spotkania bezpośredniego, zwłaszcza w przypadku warsztatów terenowych czy artystycznych. Trudno jednak zaprzeczyć, że nawet czas pandemii nauczył nas czegoś pozytywnego – zmotywował do działań bardziej elastycznych, zmusił do dostosowania oferty i formy szkoleń czasem z dnia na dzień, dał też nowe możliwości – i dzięki nim kto wie, czy nie staliśmy się lepiej przygotowani na nowe wyzwania, które pewnie jeszcze nie raz postawi przed nami XXI wiek.

BIBLIOGRAFIA

Opracowania

Leksykon Polactwa w Niemczech, wyd. fototypiczne pierwodruku z 1939 r., Warszawa-Wrocław 1973.

Strony internetowe

<https://drive.google.com/drive/folders/1umbQULyg-d-ewpHVyuGLHtd2VL-KyjTI?usp=sharing> [dostęp 28.05.2021].

<https://e-wmodn.pl/moodle/course/view.php?id=52> [dostęp 28.05.2021].

http://encyklopedia.warmia.mazury.pl/index.php/Mumia_z_Drwęcka [dostęp 07.05.2021].

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200002314> [dostęp 06.05.2021].

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/biblioteka-cyfrowa/teki-edukacyjne/61038,Policja-Panstwowa-1919-1939.html?search=864523979> [dostęp 28.04.2021].

<https://www.cyfrowewm.pl/s/16/scenariusze-lekcji-o-sredniowieczu> [dostęp 28.04.2021].

<https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/ksztalcenie-dzieci-cudzoziemcow-i-powracajacych-do-kraju.html> [dostęp 02.05.2021].

<https://wyborcza.pl/7,75398,27003328,konferencja-prasowa-ministra-czarnka-co-dalej-z-egzaminami.html> [dostęp 30.04.2021].

